Dr hab. n. o zdr. Mariusz Wysokiński, profesor UML
Zakład Podstaw Pielęgniarstwa
Katedra Rozwoju Pielęgniarstwa
Wydział Nauk o Zdrowiu
Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Lublin, 07.09.2023 r.

Ocena rozprawy doktorskiej
pt. **„Czynniki determinujące gotowość pacjentów z chorobą przewlekłą do wypisu ze szpitala"**
napisanej przez **mgr Alicję Wojtaszek**
promotor **dr hab. n. med. Joanna Bonior, Prof. UJ**
promotor pomocniczy **dr n. o zdr. Iwona Repka**

1. Ocena wyboru tematu pracy

Stopień przygotowania pacjenta do opuszczenia szpitala rozumiany jest jako proces, który podlega wpływom wielu czynników. Oprócz cech demograficznych i związanych z jednostką chorobową może być on kształtowany przez bardziej złożone konstrukty takie jak: akceptacja choroby, ocena stanu zdrowia, czy też umiejscowienie kontroli nad zdrowiem w wymiarze wewnętrznym, zewnętrznym bądź w obszarze przypadku. Z punktu widzenia pielęgniarstwa odczuwalny jest brak doniesień naukowych omawiających to zjawisko w tak szerokim kontekście. W związku z powyższym przedstawione do recenzji opracowanie naukowe należy uznać za godne polecenia.

2. Ocena formy pracy

Przedstawiona do oceny praca ma formę jednostronnego wydruku komputerowego w twardej oprawie, zawierającego 150 stron tekstu (łącznie z Aneksem). W tekście pracy zamieszczono 8 rycin oraz 75 tabel. Lista piśmiennictwa zawiera 148 opisy bibliograficzne.

Struktura pracy jest charakterystyczna dla prac badawczych w naukach o zdrowiu. Należy stwierdzić, iż objętość poszczególnych rozdziałów jest adekwatna do ich zawartości. Zostały one napisane w sposób zwięzły i zrozumiały, bez zbędnych powtórzeń z wykorzystaniem optymalnej liczby pozycji źródłowych. Język pracy odpowiada regułom języka polskiego. Tekst został sformatowany starannie w akapity, z zachowaniem konsekwencji edytorskiej w zakresie wcięć, interlinii i rozmieszczenia tekstu. Zwraca uwagę starannie dopracowana strona graficzna pracy.

Zawarte w pracy tabele i ryciny są graficznie poprawne, opisy ich są umieszczone w sposób przyjęty w naukach o zdrowiu. Zostały ponumerowane w sposób ciągły, odrębnie dla rycin i tabel.

Podsumowując, forma ocenianej pracy spełnia wymagania stawiane oryginalnym pracom badawczym w dziedzinie nauk o zdrowiu.

3. Ocena poprawności rzeczowej

Tytuł rozprawy „**Czynniki determinujące gotowość pacjentów z chorobą przewlekłą do wypisu ze szpitala**" jest zgodny z treścią pracy. Badania zostały przeprowadzone w oparciu o zgodę Komisji Bioetycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego (opinia nr 1072.6120.13.2017 z dnia 25.01.2018 r.) (Zgoda nie została dołączona do pracy).

W badaniach wzięło udział 209 pacjentów z rozpoznaną chorobą przewlekłą, leczonych na oddziałach zachowawczych. Badanie zrealizowano od stycznia 2018 roku do grudnia 2019 roku. Autorka prawidłowo sformułowała kryteria włączenia i wykluczenia z badań.

W badaniach Doktorantka wykorzystała: Autorski kwestionariusz ankiety (w zakresie zmiennych socjodemograficznych); Kwestionariusz do danych z dokumentacji medycznej oraz standaryzowane narzędzia: Kwestionariusz Gotowości do Wypisu, Profil Zdrowia NHP, Skalę Akceptacji Choroby (AIS) oraz Wielowymiarową Skalę Umiejscowienia Kontroli Zdrowia w wersji B. Narzędzia badawcze zostały zamieszczone w rozdziale „Aneks".

Analizę zmiennych ilościowych przeprowadzono wyliczając średnią, odchylenie standardowe, medianę, kwartyle. Analizę zmiennych jakościowych przedstawiono za pomocą liczności i odsetka. Porównania wartości zmiennych ilościowych w dwóch grupach wykonano za pomocą testu Manna – Whitney`a, a w trzech i więcej grupach za pomocą testu Kruskala – Wallisa. W celu zidentyfikowania różniących się istotnie statystycznie grup Doktorantka wykorzystała analizę post – hoc teste, Dunna. Korelacje między zmiennymi ilościowymi

analizowano za pomocą współczynnika korelacji Spearmana. Wnioskowania statystycznego dokonano na poziomie istotności $p < 0,05$. Obliczenia statystyczne wykonano w programie R wersja 4.1.2.

W ocenie Recenzenta dysertacja spełnia wymogi poprawności rzeczowej. Badanie zostało starannie zaplanowane i zrealizowane w sposób prawidłowy.

4. Ocena dotychczasowego stanu wiedzy

Autorka rozpoczyna dysertację spisem skrótów. Następnie zamieściła Streszczenie polsko i anglojęzyczne. W rozdziale „Wstęp" w sposób zwięzły wprowadza w problematykę dysertacji. Ostatni jego akapit stanowi również uzasadnienie wyboru tematu dysertacji oraz wskazuje na potencjalne obszary wykorzystania uzyskanych wyników. W kolejnych rozdziałach Doktorantka przybliża definicję choroby przewlekłej, jej klasyfikacje, epidemiologię wybranych jednostek chorobowych, czynniki ryzyka wybranych chorób przewlekłych oraz ich następstwa i sposoby radzenia sobie z nimi. Wartościowy fragment pracy stanowi omówienie znaczenia edukacji zdrowotnej w przygotowaniu pacjenta do wypisu ze szpitala z uwzględnieniem roli pielęgniarki w tym procesie. Jest to zagadnienie bardzo istotne z punktu funkcji pielęgniarskich, ale niestety w trudnym okresie kadrowym dla systemu opieki zdrowotnej często marginalizowane i niedoceniane. Ostatni aspekt omawiany w części teoretycznej poświęcony jest zagadnieniu gotowości do wypisu ze szpitala. Cały ten fragment dysertacji zawarty na 20 stronach maszynopisu cechuje się przemyślaną strukturą i został napisany bez zbędnych powtórzeń, w sposób wywarzony i umożliwia zrozumienie założeń metodologicznych pracy.

Jedyna uwaga odnosi się do strony 19 i użycia zwrotu „działania resortu zdrowia publicznego", który nie występuje w polskich realiach.

Podsumowując, ta część pracy wykazuje wysoki stopień opanowania ogólnej wiedzy teoretycznej oraz łatwość poruszania się w omawianym obszarze. W opinii Recenzenta oceniana rozprawa spełnia kryteria istotności i poprawności rzeczowej.

5. Cel pracy, problemy badawcze i hipotezy, metodyka badań

Autorka prawidłowo formułuje również cel pracy i aż 14 problemów szczegółowych. Zdaniem Recenzenta Doktorantka mogła pokusić się o sformułowanie problemu głównego dysertacji oraz hipotez badawczych. Została zdefiniowania, jasno wykorzystana metoda i technika badawcza tj. metoda sondażu diagnostycznego i technika ankietowania. Narzędzia

badawcze zostały dobrane w sposób prawidłowy z podaniem materiałów źródłowych. Informacje o nich mogłyby zostać uzupełnione o ich współczynniki Alfa Cronbacha. Metody analiz statystycznych zostały dobrane prawidłowo. Organizacja badań wskazuje na ich przemyślany charakter.

Niewątpliwie też ten fragment pracy dowodzi oryginalnego podejścia do omawianego zagadnienia, świadczy o tym kompozycja wykorzystanych narzędzi badawczych. Zdaniem Recenzenta w przyszłych pracach Doktorantka mogłaby rozważyć wprowadzenie do kryteriów włączenia i wyłączenia z badania narzędzia oceniającego zdolności poznawcze badanych, szczególnie w kontekście średniego wieku badanych tj. 65,68 lat i faktu iż blisko 40% stanowiły osoby w wieku powyżej 71 lat.

Warto podkreślić dużą żmudność i czasochłonność badań przeprowadzonych przez Doktorantkę.

6. Prezentacja wyników i dyskusja z wynikami innych badaczy

Wyniki badań zostały opisane w sposób czytelny i przejrzysty. Zostały one podzielone na podrozdziały. Wszystkie wyniki przedstawione są w sposób systematyczny.

Szczególnie intersujące z punktu widzenia opieki pielęgniarskiej jest stwierdzenie, że nie występuje statystyczna zależność pomiędzy liczbą hospitalizacji, czasem trwania choroby, a gotowością do wypisu zarówno w ocenie subiektywnej jak i pracowników systemu opieki zdrowotnej. Przeczy to przyjmowanemu przez wielu a priori stanowisku, że pacjenci często hospitalizowani w wyniku wcześniejszych doświadczeń nabyli już niezbędnych wiadomości lub umiejętności. Podobna sytuacja, poza nielicznymi wyjątkami występuje w odniesieniu do chorób współistniejących będących przedmiotem analizy w recenzowanej dysertacji. Dowodzi to, że pracownicy systemu opieki zdrowotnej nie mogą oczekiwać że całość edukacji zdrowotnej niezbędnej do wypisu pacjenta do domu zostanie zrealizowana przez samego pacjenta np. w oparciu o zasoby Internetu. W dysertacji Doktorantka potwierdza znaczenie akceptacji choroby w kontekście gotowości do wypisu ze szpitala. Szczególnie w tym aspekcie uzyskane wyniki można uznać za pionierskie. Większość badań koncentruje się bowiem na akceptacji w odniesieniu do konkretnej jednostki chorobowej. Interesujące jest również odkrycie, że w ocenie badanych stan zdrowia wpływa głównie na pracę zarobkową (53,11%), a nie na życie rodzinne (28,23%). Warto również, aby pracownicy systemu opieki zdrowotnej mieli świadomość, że na gotowość do wypisu ze szpitala mają wpływ takie nieoczywiste komponenty stanu zdrowia jak: energia, reakcje emocjonalne, zaburzenia snu, wyobcowanie społeczne, a nie tylko powszechnie analizowane ból i ograniczenia ruchowe.

Z obowiązku Recenzenta chciałbym zwrócić uwagę na błąd w Tabeli 4, w której podano jako liczbę N – 208 osób.

Ta część pracy dokumentuje rzetelność oraz umiejętność selekcji treści Doktorantki w opracowaniu bardzo dużej ilości informacji uzyskanych z narzędzi badawczych.

W Rozdziale „Dyskusja" Doktorantka umiejętnie odnosi się do wyników uzyskanych przez innych autorów i próbuje dokonać syntezy wyników badań własnych. Przeprowadza szczegółową analizę uzyskanych wyników w odniesieniu do prawidłowo dobranej literatury zarówno polskojęzycznej jak również anglojęzycznej. W odczuciu Recenzenta brakuje w tym fragmencie wskazania ograniczeń badań. Doktorantka mogła również pokusić się o określenie silnych stron dysertacji w postaci oddzielnego akapitu, a także wskazania kierunku ewentualnych dalszych prac.

Pod względem merytorycznym dobór pozycji piśmiennictwa jest prawidłowy, adekwatny do omawianego tekstu i przyjętej koncepcji badań. Doktorantka wykorzystuje zarówno pozycje polsko jak i anglojęzyczne. Oznaczenia pozycji piśmiennictwa w tekście pracy są jednolite. Z ostatnich 5 lat pochodzi ponad 30 pozycji.

7. Rzetelność, kompletność stawianych wniosków

Wyciągnięte przez Doktorantkę wnioski odpowiadają założonym problemom badawczym. Warto podkreślić dużą ostrożność Doktorantki w formułowaniu ostatecznych wniosków. W odczuciu Recenzenta brakuje jedynie wniosku odnoszącego się do 12 problemu badawczego.

Podsumowując, wyniki uzyskane przez Doktorantkę w pełni analizują określony obszar badawczy tj. czynniki determinujące gotowość pacjentów z chorobą przewlekła do wypisu ze szpitala.

8. Podsumowanie i wniosek

Podsumowując stwierdzam, że oceniana praca doktorska zatytułowana „**Czynniki determinujące gotowość pacjentów z chorobą przewlekłą do wypisu ze szpitala**" napisana przez **mgr Alicję Wojtaszek:**

1. Podejmuje ważną problematykę, w której istnieje faktyczny niedostatek wiedzy naukowej oraz stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego.
2. Podniesione uwagi w większości mogą być przydatne w dalszym rozwoju naukowym Doktorantki i nie wpływają na ogólną ocenę pracy.

3. Potwierdza przygotowanie Doktorantki do dalszego samodzielnego prowadzenia działalności naukowo – badawczej.

Uważam, że przygotowana przez **mgr Alicję Wojtaszek** rozprawa doktorska spełnia wymogi określone w art. 13 Ustawy z dnia 14 marca 2013 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2003 Nr 65, poz. 595 , z późn. zm.) w związku z art. 179 ust. 1 Ustawy z dnia 3 lipca 2018 r. – Przepisy wprowadzające Ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2018 r. poz. 1669, z późn. zm.).

Wnoszę więc do Wysokiej Rady Dyscypliny Nauki o Zdrowiu Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie wniosek o dopuszczenie Doktorantki do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. n. o zdr. Mariusz Wysokiński, prof. UML